

Πώς να κηδέψεις ένα δόντι;

της Χρυστάλλας Χατζηδημητρίου

Κανένας, ενδεχομένως, από τους συγγενείς αγνοουμένων του 1974 δεν πιστεύει ότι ο δικός του ζει. Η πεποίθηση, η ελπίδα ή ακόμα και η ψευδαισθήση των πρώτων χρόνων πως ο άνθρωπός τους είναι κάπου ζωντανός και κάποια στιγμή θα δώσει μία ένδειξη ζωής ή ακόμα μπορεί και να ανοίξει την πόρτα και να πει «γεια σας, επέστρεψα», δεν μπορούν να τροφοδοτούνται από τίποτα. Τα 44 χρόνια που μεσολάβησαν έσβησαν κάθε ελπίδα.

Κανένας ήχος από την άλλη άκρη του ακουστικού δεν θα ακουστεί σαν ο χαμένος γιος, ο χαμένος σύζυγος που προσπαθεί να επικοινωνήσει. Όσο σκληρό κι αν είναι, οι συγγενείς έχουν συμβιβαστεί με την ιδέα πως δεν υπάρχει πια ελπίδα. Αλλά δέλουν την επιβεβαίωση που γίνεται με την ανεύρεση των οστών για να κλείσουν το κεφάλαιο της αναμονής οριστικά. Μέχρι τότε, καμιά φορά το μυαλό μπορεί να πλάθει ιστορίες. Έστω κι αν τίποτα δεν μπορεί να τις στοιχειοθετήσει. Έστω κι αν οι άνθρωποι ξέρουν πως είναι απλά η ανάγκη τους να πάει ο χρόνος πίσω και ό,τι συνέβηκε να ήταν μόνο εφιάλτης που έσβησε με το ξημέρωμα.

Η ανεύρεση των οστών των αγνοουμένων είναι πολύ σημαντική. Για αυτό εξάλλου γίνεται και τόση προσπάθεια. Ξέρεις πια πέραν πάσης αμφιβολίας ότι ο δικός σου έχει σκοτωθεί. Η τελετή της κηδείας, είτε δηρσκευείς είτε όχι, είναι λυτρωτική. Όσοι πιστεύουν λεν πως η κηδεία αφήνει την ψυχή να ταξιδέψει. Όσοι δεν πιστεύουν, χρειάζονται ένα τεκμήριο, μια ιεροτελεστία, για να γράψουν τον επίλογο μιας ζωής και να τακτοποιήσουν τα συναισθήματά τους. Θα συνεχίσουν να πονάνε αλλά θα είναι αλλιώς.

Πώς να κηδέψεις όμως ένα δόντι; Ένα μόνο δόντι βρέθηκε από αγνούμενο της εισβολής του 1974. Είναι αρκετό για να δώσει τέλος στην αναμονή, ή το μυαλό θα συνεχίσει να πλάθει σενάρια, έστω κι αν ξέρει, αν πάντα ήξερε πως δεν ζει ο άνθρωπός του; Πώς να αποχαιρετήσεις τον άλλο; Σε ποιον να απευθύνεις τα λόγια του αποχαιρετισμού;

Είναι όλα συμβολικά, είναι κατανοητό, αλλά δεν παύει να είναι τραγικό. Μετά από 44 χρόνια προσμονής, καλείσαι να συνεχίσεις να αναμένεις ποιος ξέρει πόσο ακόμα, ίσως βρεθεί κάτι άλλο, ή να δεχτείς το τέλος με τεκμήριο ένα δόντι. Να σταθείς μπροστά από ένα άδειο -στην ουσία- φέρετρο και να αφήσεις το συναίσθημα σου να ξεχειλίζει. Έτσι κι αλλιώς την ψυχή αποχαιρετάς, έτσι κι αλλιώς μια τελετουργία είναι, αλλά... Κάτι τέτοιες στιγμές συνειδητοποιούμε πως η τραγωδία που έζησαν οι άνθρωποι αυτού του τόπου έχει πολλές πτυχές.

(Πηγή: εφ. «Ο Φιλελεύθερος»)